

חושיתטאן

חיותו של מורד

שלום טיאנו עזר לקעקע לפני שבע שנים את יסודות הגאנצטרייז בחושיתטאן — והשבו שילם עבור כך בחייו.

מלחמתו החלה על רבר של מהיבך. כחבר מזכירות ועד העובדים של עיר ית חיפה, העז לעי מור על תביעות פרוזאיות של הפור עלים, כגון בגדר עבודה, זכויות סר ציאליות וחוקת-פני סיה מאושרת.

אבא חושי כעס — לא מתוכן הי דרישות, כי אם מ צעם העובדה שנמצא מי שידרוש ממנו דבר. הוא היה משוכנע, כי ברגע בו יבהיר את איש-ביעות רצונו, יבקש טיאנו סליחה וישתוק.

אך טיאנו לא נבהל. יחד עם שלום מחרו, חברו לועד ולמפלגה (מפא"י), החליט ללחום. במהרה הפכה מלחמה זו להתמודדות חסרת מעצורים בין כל מנגנון הטיור של חושי, לבין טיאנו וחבריו. היתה זו ההפתעה הי גדולה ביותר של אבא חושי: במקום לחסל את החצופים, הצליח הלחץ רק ללבות מרד המוני בשורות פועלי העיריה.

אקדח מוכן. יוסף אלמוגי, ששימש אז כמזכיר מועצת פועלי חיפה, אירגן בחר

טיאנו

כי הופר שיחיימשקלו הנפשי והוא נאלץ להפסיק את עבודתו מטעמי בריאות. השנים שעברו לא הקלו על שלום טיאנו. הוא היה משוכנע כי מנגנון הטיור של חושי עוקב אחריו, מחכה להזדמנות לחסלו. ואז בא הרצח בבית המטבחיים של חיפה. אוסר כהנא, איש המנגנון של אבא חושי, רצח את צבי שימנסקי, שנלחם בכנופיה המושחתת של חושיתטאן.

מאז היה שלום טיאנו משוכנע שתורו מתקרב. מאחורי כל צל ראה אקדחן מסתתר. השבוע לא יכול היה לסבול יותר. הוא נטל כמות גדולה של סם שינה, שם קץ לחייו, בגיל 42.

עתונות

פוי, אנשים רעים!

קוראי העתונות הצרפתית המגיעה ליש-ראל, נדהמו השבוע למקרא ידיעה סנסציונית, שהופיעה בעתון הערב הצרפתי הנפוץ פראנס-סוואר. בצד תמונה של שמי כסף ישראלי בן 10 ליי עליו מודפסת תמונת מודען ישראלי, הופיע הידיעה הבאה: "מודען זה האוחז במבחנות על גבי הי שטרות הישראלים החדשים בני עשר לירות, הסתבך בצרות חמורות עם משטרת ארצו. שמו רודולף וינסנשטיין והדבר המדעי הי יחיד אצלו הוא הסינור הלבן והמצה הי חשוף. הוא שותף בחנות ישראליה גדולה ונבחר לסמל את המדע הישראלי.

"אך כעבור זמן, מרוב ראיית דיוקנו על שטרות הכסף, נידמה היה לו כי יש לו זכות על כל אחד מהם. על כך, בפשטות רבה, נטל אלף פורטרטים שלו מתוך קפת

רודולף וינסנשטיין על שטר של 10 הל"י

אורח, לא פליגי

חנותו. כאשר נעצר וינסנשטיין על-ידי הי משטרה, על פי תלונת שותפיו, הוא הסתפק בקביעה שהוא רק לקח מה שראה לו כשייך לו."

כך אידיאלי. הסיפור נראה פאניסטטי, אך הוא הכיל גרעין של אמת. אמנם היתה זו דמותו של רודולף וינסנשטיין, צלם תל-אביבי ידוע ובעל חנות הצילום פריאור, המופיעה על השטר. וינסנשטיין הכין עבור הגרפיקאי שציר את השטרות, סידרת צילומים שישמשו לו כמודל. תמונת המדען שהגיש, היתה תמונת עצמו.

אולם וינסנשטיין לא נעצר מעולם על-ידי המשטרה ולא היו לו כל צרות עמה בקשר לגניבת כסף מהחנות, כפי שנמסר בפראנס-סוואר. אמר הגרפיקאי שמיר שציר את הי שטרות: "זה כל כך פשוט, כל כך אידיאלי שאינני חושב שעתון רציני יכול היה להדפיס את זה." אמר וינסנשטיין למקרא הי ידיעה: "פוי, יש אנשים רעים בעולם!" כיצד איפוא הגיעה הידיעה הדמיונית לעתון הצרפתי הגדול? בזמנו היתה החנות פריאור שייכת לארבעה שותפים, שנפרדו אחרי שכל אחד קיבל חלק משווה. לפני מספר חדשים הגיש אחד השותפים לשעבר, אביגדור רש, תביעה משפטית נגד וינסנשטיין, טען בה כי רומה בשעת הערכת שתי החנות.

בין תביעה אורחית גיילה זו לידיעה הפילית בפראנס-סוואר קיים הבדל רב. הסיכור כתבו הישראלי של פראנס סוואר, אראל גינאי המשמש כפרשן מדיני בידיעות אחרות נות את מקור הידיעה: "לפני כמה שבועות סיפרתי על המשפט לאחר מעורבי העתון שביקר בארץ. והוא כתב על אחריותו."

השבוע שקל וינסנשטיין, שהסכסוך בינו לבין שותפו טרם הוכרע במשפט, כיצד לתבוע מהעתון הצרפתי על הוצאת דיבה, פיצוי בשטרות שדמותו אינה מופיעה עליהן.

אי-אפשר לקבוע בדאיות אפילו את מספרם של הכורדים. מעריכים אותי בקרוב לעשרה מיליון איש, המרוכזים בצמת הגבולות ההרריים של פרס, תורכיה, עיראק וירדניה. אין אפילו הסכמה לגבי מוצאם. יודעים רק כי לפני 2500 הזכיר כסנופון את שבטי הקאדוק, שחיו על גדות הניחול. שבטים אלה היו, לפי המסורת, אבות הי כורדים של היום. אך מאז ועד לכיבוש הערבי — נדע מעט מאוד אודותם. הם התפתחו יחד עם התרבות האיסלאמית, וכאשר החלה קיסרות האליפים מתפוררת השכילו שבטי הכורדים להקים נסיכויות עצמאיות. שלחמו פעם עם צד זה ופעם עם צד שני. שפתם שייכת למשפחה האיראנית, אם כי רק משרורים וסופורים מעטים השתמשו בה, והם לקלור שלהם, ברובה, בלתי-כתוב. פתגם לדוגמה: שאלו את הדקה: "מדוע את עצובה?" ענתה היא: "בגלל מות אחותי."

★ ★ ★

רעיון נולד במלחמה

תקופת המרידות הכורדיות נפתחה לפני למעלה ממאה שנים. בשלב ראש

אנא

כורדי!

שון, היו אלה מלחמות על עצמאות הנסיכויות הקטנות, נגד מלכי תורכיה ופרס. רק אחרי המישים שנה של מלחמות ועזירות, נולד הרעיון של מדינת כורדיסטאן, שתאחד בתוכה את כל הנסיכויות. כמו כל רעיונות התקופה הלאומית נולד גם זה במלחמה: כאשר התאחדו התורכים והפרסים כדי לרכז את מרידות הנסיכים הכורדים. מול אויב משותף נוצר רעיון משותף. ברית פרס-תורכיה נגד הכורדים לא נשברה עד היום, למרות כל ההתפוכות ביחסים הכלליים בין שתי המדינות הללו.

לרוע מזלם של הכורדים, לבשה המלחמה נגדם אפי של מלחמה נגד הפיאודאליזם. כך, למשל, סירבה מהפכת התורכים העצמאית של 1908 להתחשב באיפואות הלאומיות של הכורדים כגורם חיובי, החליטה כי יש לבוללם בתוך העם התורכי. 100 אלף כורדיים הועברו בכוח, בשם הקידמה, אל מרחבי אנטוליה. כעבור 15 שנה החמי מוסטפא כמאל את היחס, אסר את לימוד השפה הכורדית. הנימוק: ראשי השבטים הכורדיים התנגדו למצעו האנטי-רדתי.

ראשי הכורדים נעצרו, משכילים וגולו וסוכני אנקרה אף ניסו לעקור את השימוש בשפה הכורדית גם בין הכורדים עצמם.

מאז לא עברה כמעט שנה, מבלי שהכורדיים יתקוממו בחלק זה או אחר של אזורם, שחתת המעצמות הגדולות מסיתה אותם, לצרית. ההתפתחות חזרה תמיד על עצמה: הכורדים היו מתקוממים, נוחלים נצחונות צבאיים ראשונים. השלטון המרכזי היה מצביע הסדר-שלום, וברגע שהכורדים היו מנחים את נשקם — היה השלטון המרכזי מודיע על ביטול ההסכם, עוצר את מנהיגי המרד ומשליכם לכלא.

כך קרה לשייח אחמד ברוזאני, שהנהיג את המרד הכורדי בעיראק בשנת 1933. כך קרה גם לאחיו, מוסטפה ברוזאני, המנהיג הנוכחי של המפלגה הדמוקרטית הכורדית. בנינוי חשבו אחד: אייבוי לא הצליחו לתפוסו, מאז 1939.

★ ★ ★

חקמת המדינה

סיפור חייו של מוסטפה ברוזאני הוא חלק בלתי-נפרד מסיפור מאבקם של הכורדים, מאז אותו לילה ב-1939. מוסטפה, שנשבה יחד עם אחיו, הוחזק במעצר בית על-ידי האנגלים, על חלקו במרד 1933. הוא ברה, אסף סביבו אלפי לוחמים והצליח לעי מוד בפני כל כוחו של הצבא העיראקי. במשלת בגדאד נכנעה, חתמה על הסכם ש העניק לכורדים מידתמה של שלטון עצמי. כעבור שלושה חודשים סירב בית-הנבחר

רב מדרים התנהל לפני שבוע בצפון הרחוק של עיראק. הוא נערך בניגוד לכל כללי המלחמה. ראשית: התוקפים הודיעו יומיים מראש על מקום ההתקפה ומודעה שנית: כדי להיעדם היו צריכים לחצות בשזיה את נהר הניחול, לעיני חיילי הצבא העיראקי.

בכל זאת ביצעו הלוחמים הכורדים את ההתקפה על מיתקני הנפט של עין זאלה. הם השתלטו על המקום, הרגו שני פקידים עיראקיים של חברת-הנפט וארבעה קציני משטרה, הרסו את המיתקנים וחזרו להרים, כלעומת שבאו, כדי לדווח על נצחון נוסף למפקדם, מוסטפה אל-ברזאני.

אותו ברוזאני, שהתקבל לפני ארבע שנים בחיבוקים ונשיקות על-ידי שליט עיראק הי רפובליקאי, עבר אל-כרים קאסם. קאסם הר חיק לכת בהפגנת ידיותו, עד כדי כך שהעמיד לרשות ברוזאני את ארמונו של נורי סעיד, האיש החזק של עיראק, אשר 13 שנים לפני כן הכניע את ברוזאני ואני שיו, אילץ אותם להימלט לבית-המועצות. מחוזה זה של קאסם נודע לחלק כבוד, למי שקדם לו כמורד בשלטון הרקב של נורי אל-סעיד. היתה בכך גם הכרה מפורשת בחלקם של הכורדים להצלחת מרד 14 ביולי 1958.

כי חלק חשוב מן הצבא העיראקי היה מורכב מחיילים וקצינים כורדים. כאשר נתקלו מפקדי ההפיקה בהתנגדות של ראשי השבטים המלכניים, והתפתחו נגדו מעריכות צבאיות קשות, הצטיינו דהקא הכורדים בהתלהבות הרפובליקאית. כי הם האמינו, שהמשטר החדש יתקן את העוול שנעשה להם עד אז.

★ ★ ★

מי הם?

לפני מאז רק קצת יותר מארבע שנים, ומוסטפה ברוזאני עומד בראש כעשרת אלפים לוחמים כורדים, מול הצבא העיראקי הסדיר, בצפון המדינה. עיראקיה אף יודעים לספר, כי לאחרונה יצאו הכורדים מכמה קרבות כמנצחים. הם שבו כמה מאית חיילי לים, אספו שלל ניכר של נשק וציוד חדש. שתי יחידות כורדיות אף פתחו בתנועת מלחמה, נגד אזור שלם.

מצידו, מכריו הגנרל קאסם השכם הי הערב שהמרד הכורדי חוסל, וכי חייליו רודפים עתה אחרי "כמה מורדים שהפכו שוליים-רבים". זוהי מחלה בדוקה של שליטים: שהם נוטים למעט בחשיבותו של אויבם כאשר הוא גדול, ולנפחה כאשר האויב קטן. הם סבורים כי אמנות השליטה היא להסתיר תמיד את האמת. אך מה בדיוק האמת בכעיה הכורדית?